

7. Шевчук В.М. Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів: цифровізація, інновації, перспективи. Військові правопорушення та воєнні злочини: історія, теорія та практика. Колективна монографія. “Izdevnieciba “Baltija Publishing” (м. Рига, Латвія), 2023. С. 795-822.

**Шепітько Валерій Юрійович,**  
професор кафедри криміналістики  
Національного юридичного університету  
імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних  
наук, професор, дійсний член (академік)  
Національної академії правових наук  
України

## **ПРОБЛЕМИ АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ**

Проблемам алгоритмізації досудового розслідування в криміналістиці приділялася певна увага. У криміналістичній літературі питання алгоритмізації слідчої діяльності успішно висвітлюються вже понад 50 років. На сьогодні апарат теорії алгоритмів як галузі математичної логіки знаходить своє широке використання у типізації криміналістичних рекомендацій, способів та засобів – розробленні і пропонуванні до застосування типових версій, типових слідчих (розшукових) дій, типові обставини, що підлягають з'ясуванню, типових тактичних прийомів та комбінацій, типових криміналістичних методик та ін. Алгоритмізувати можливо лише ті дії слідчого (або їх комплекси), для яких визначені вихідні дані (типові слідчі ситуації, типові сукупності слідів, типові способи і знаряддя кримінального правопорушення, тощо).

Будь-яке розслідування кримінальних правопорушень – «боротьба за інформацію». Ефективність досудового розслідування залежить від використання найбільш раціональної послідовності та черговості проведення слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових, організаційних та інших заходів. Розслідування повинно точно встановлювати обставини кримінального провадження, адекватно відображати подію кримінального правопорушення, ситуацію, осіб, винних у його вчиненні [1, с. 16]. Розслідування певних видів кримінальних правопорушень передбачає використання типових криміналістичних рекомендацій та окремих криміналістичних методик (алгоритмів дій).

Фактично певними алгоритмами дій під час розслідування певного виду кримінальних правопорушень є окремі криміналістичні

методики, які складаються з типових систем (алгоритмів) дій слідчого, що сприяють обранню оптимальної лінії його поведінки. Окрема криміналістична методика – це певні алгоритми дій слідчого (типові програми), комплекс порад типізованого характеру [2, с. 4]. За своєю структурою окрема криміналістична методика охоплює: криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень даного виду; предмет розслідування; дії на етапі відкриття кримінального провадження; систему слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; профілактичні заходи.

У сучасних умовах перед криміналістикою постають нові завдання, які потребують вироблення наукових рекомендацій у документуванні, фіксації та доказуванні фактів учинення воєнних та інших злочинів міжнародного характеру. Проблеми розслідування воєнних злочинів не піддавалися ґрунтовному аналізу до початку повномасштабної російсько-української війни. Розроблення окремих криміналістичних методик розслідування воєнних та інших злочинів міжнародного характеру є викликом часу і передбачає визначення їх структури та змісту, а також можливості застосування стандартів розслідування. Виникає питання: як проводити розслідування воєнних злочинів, хто може здійснювати таке розслідування, які засоби задіювати, які криміналістичні методики використовувати?

Проведення розслідування воєнних та інших злочинів міжнародного характеру пов'язано із необхідністю створення та функціонування спільних (міжнародних) слідчих груп (Task Forces). Створення і діяльність міжнародних спільних слідчих груп є прогресивним кроком світового співтовариства у боротьбі з міжнародною злочинністю [3, с. 36-46]. Проведення розслідування спільними (міжнародними) слідчими групами має свої особливості і обумовлює необхідність використання певних міжнародних стандартів.

Стаття 571 КПК України визначає порядок створення і діяльність спільних слідчих груп. Зокрема, у ч. 1 ст. 571 КПК України вказано, що для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть створюватися спільні слідчі групи. У ч. 4 цієї статті зазначено, що слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконуються членами спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться.

У таких умовах окремі науковці відстоюють позицію щодо необхідності здійснення «стандартизації розслідування воєнних

злочинів». Саме стандартизація, на їх думку, має допомогти «уніфікувати процес підготовки персоналу, *алгоритмізувати* (курсив наш) роботу на місці події, взаємодію між різними підрозділами, експертними установами, забезпечити якісне документування фактів, проведення процесульних дій» [4, с. 51]. Особливості «методології розслідування воєнних злочинів, які вчиняються в умовах збройного конфлікту полягає у застосуванні колективного (бригадного) методу розслідування, розслідування по «гарячих слідах» та спеціальних порядках слідчих (розшукових) дій» [5, с. 397].

Проблема стандартизації розслідування пов'язана із виробленням певних правил для упорядкування діяльності. Стандарт – це певний еталон, модель, норма або стереотип. Розслідування кримінальних правопорушень передбачає розроблення та застосування певних алгоритмів дій – слідчих технологій, типових програм, типових криміналістичних методик.

Здійснення розслідування воєнних злочинів має ґрунтуватися на стандартах розслідування. На сьогодні запропоновані «Базові стандарти розслідування для документування міжнародних злочинів в Україні» [6]; «Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина» [7]; «Основні стандарти розслідування для співробітників служб оперативного реагування при розслідуванні міжнародних злочинів» [8], «Протокол Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних» [9, 10]; «Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту. Основні стандарти належної практики щодо документування сексуального насильства як злочину згідно міжнародного права» [11], тощо).

Виникає питання щодо співвідношення стандартів розслідування та окремих криміналістичних методик. Стандарти розслідування воєнних злочинів за своєю структурою не співпадають з окремою криміналістичною методикою. Вони торкаються лише найбільш важливих питань щодо документування воєнних злочинів, стосуються збирання певних видів доказової інформації (наприклад, цифрової), розраховані на різних суб'єктів (у тому числі, служби оперативного реагування, іноземних експертів, громадськість, журналістів тощо).

### **Список використаних джерел**

1. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 16.

2. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 2 / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. С. 4.

3. Chornous Yu. Topical questions of creation and activities of international joint investigation teams. *A First Printed Criminalist*. 2017. № 14. P. 36-46.

4. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів в Україні: виклики, стандарти, інновації. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 1. С. 51.

5. Гловюк І. В., Тетерятник Г. К. Контекстуальні елементи у провадженні щодо воєнних злочинів: предмет доказування *Sui Generis*. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 394-398.

6. Basic Investigative Standards for Documenting International Crimes in Ukraine. URL: <https://globalrightscompliance.com/standards-for-documenting-international-crimes-in-ukraine/>.

7. Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина: метод. рекомендації. затв. 28 квітня 2023 р. Київ, 2023. 112 с.

8. Основні стандарти розслідування для співробітників служб оперативного реагування при розслідуванні міжнародних злочинів. URL: [www.globalrightscompliance.co.uk](http://www.globalrightscompliance.co.uk); [https://mart-ngo.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/2016-09-15-10\\_08\\_06-1.pdf](https://mart-ngo.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/2016-09-15-10_08_06-1.pdf).

9. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. A Practical Guide on the Effective Use of Digital Open Source Information in Investigating Violations of International Criminal, Human Rights and Humanitarian Law. URL: [https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-01/ОНCHR\\_BerkeleyProtocol.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-01/ОНCHR_BerkeleyProtocol.pdf).

10. Протокол Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних. URL: <https://law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/03/Berkeley-Protocol-Ukrainian.pdf>.

11. International Protocol on the Documenting and Investigation of Sexual Violence in Conflict. Best Practice on the Documentation of sexual Violence as a Crime or Violation of International Law. URL: [https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/06/report/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict/International\\_Protocol\\_2017\\_2nd\\_Edition.pdf](https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/06/report/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf).